

A lapos, változó talajú földhát legmélyebb, keleti részén fekvő objektumok egy részének teljes bontását nem tudtuk elvégezni a magas talajvíz miatt. A már ismertté vált jelenségek mellett újabb 61 császárkori objektumot sikerült dokumentálnunk, ezzel a feltárt régészeti jelenségek száma összesen 98-ra emelkedett. A többségében teknősen mélyülő aljú gödrök mellett két méhkas formájú vermet, három gödörkomplexumot, továbbá egy K-Ny irányú és két É-D irányú árokreszt tártunk fel.

Figyelemre méltó egy rézsús lemenetelű, nagyobb, kör alaprajzú objektum, és a helyenként kettes-négyes osztatú árokszakas, melynek sekély déli mellékárában szabályos térközökkel ásott cölöplyukak kerültek elő. A fő árokba északról kettő, délről egy keskenyebb árok csatlakozik bele.

Az objektumok nagy részében leletet nem találtunk. Kevés kézzel formált bronzkori és erősen kopott szürke, téglaszínű, korongolt császárkori kerámia, kevés állatcsont, egy csontkorcsolya és egy üveggyöngy került mindössze a Jóna Múzeumba.

Munkatársak: Babolcsi Andrea régész, Benedek András, Sóskuti Kornél, Tompa György, Varga Eszter egyetemi hallgatók, Kiss László, Urbán Norbert rajzoló, Bujnóczki Zsolt tanuló.

PINTYE GÁBOR – SCHOLTZ RÓBERT

289. Nyírtura, Zöld Mező Tsz teleptől keletre (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B, Sza

A Nyíregyházától keletre elkerülő út Nyírtura 7. sz. lelőhelyén a 2003-ban végzett terepjárás során közepes mennyiségű bronzkori és császárkori cserepet gyűjtöttünk. 2004-ben 5700 m²-nyi területen végeztünk megelőző feltárást. Egy császárkori településrészletet, egy késő bronzkori urnasírt és néhány – feltehetően késő bronzkori – gödröt, összesen 219 objektumot tártunk fel, melyek a terület északi felében sűrűsödtek, így vélhetően az egykori császárkori település déli szélét sikerült megfognunk.

Az objektumok túlnyomó többségét különböző méretű, egyenes vagy ívelt oldalú, méhkasos gödrök alkotják. Utóbbiakból igen gazdag leletanyag került elő. A császárkori gödrök, illetve gödörbokrok száma 160. A császárkori telephez tartozó 6 házalap, 2 szabadtéri kemencét, 2 sekély árkot és 2 cölöplyukat sikerült még feltárunk. A leletanyag zöme a szürke és téglaszínű korongolt kerámia, kézzel formált durva edények töredékei, és igen nagy mennyiségű, esetenként égett állatcsont. A leletek listáját egy vasból kovácsolt karosbalta(?), és kevés, többnyire azonosíthatatlan vastárgy, valamint egy ezüstkarperec bekarcolt vonalakkal díszített töredéke teszi teljessé.

A késő bronzkori sír a terület ÉNy-i sarkában jelentkezett. A munkagép a sír felső részét megsemmisítette, így csak a hamvakat tartalmazó urnát, egy tál és feltehetően még két további edény töredékeit, valamint egy kődarabot sikerült megmentenünk.

Dokumentáltunk további 13 őskori gödröt, nem volt meghatározható a kora 30 gödörnek, 2 ároknak és 1 cölöplyuknak.

Munkatársak: Nagy Márta régész, Kiss László, Gábor Tamás és Svéda Csaba rajzoló, Szegfű László anyagbeszerző.

SCHOLTZ RÓBERT

290. Ordacsehi, Kécsimező (Somogy megye) U, R, B, LT, Ró

2004. augusztus 9. és november 30. között megelőző feltárást végeztünk a több mint két évtizede ismert lelőhelyen. A település keleti külterületén, egy homokbányaként is működő dombháton helyezkedik el, ahol emiatt a régészeti jelenségek hosszú idő óta folyamatosan pusztultak. A felgyorsuló autópályaépítkezéssel párhuzamosan 2004 kora ősztől az itteni homokkitermelés folyamatossá és nagymértékűvé vált, így a leletmentésnek indult munkánk fokozatosan nagy felületű megelőző feltárássá alakult át.

A bányakrátértől É-ra, K-re és Ny-ra 24 158 m² területen 191 régészeti objektumot tártunk fel több korszakból. A régészeti jelenségek száma É felé fokozatosan csökkent. A lelőhely feltárt középső valamint keleti részén a kelta temető sírjainak és a bronzkor objektumainak; a nyugati oldalon egy már ismert római kori település további földbe mélyített házainak és objektumainak jelentősebb koncentrációja emelhető ki. A kelta temető ÉK-i szélét nem sikerült meghatároznunk, ezen a részen még további sírok felbukkanása várható.

A bánya DNy-i részén *késő római kori* településobjektumokat tártunk fel. Több oszlophelyes, padlós műhelyek mellett több mély tárológödröt találtunk, valamint egy kemencét, melynek hamusgödre ép vasfibulát tartalmazott. A műhelyekben több töredékes csontfésű volt, ez a településrészlet valószínűleg az itt már korábban feltárt csontfaragóműhely része lehetett.

A LT B2-LT C1 korú birituális *kelta* temető 42 temetkezését sikerült feltárunk, 24 szórt hamvasztásos, 16 csontvázas, továbbá két, bolygatottságából adódóan nem megállapítható rítusú sírt. A sírok D-É tájolásúak. Kilenc É-D irányú sírsort figyeltünk meg. Ezek egy része csak hamvasztásos, illetve csak csontvázas temetkezést foglalt magába, de voltak vegyes rítusú sorok is. A sírgödrök ovális vagy téglalap alakúak, jelenlegi mélységük – a terület korábbi lehumuszolásából adódóan, továbbá az erózióknak és a mezőgazdasági művelésnek köszönhetően – változó volt, néhány cm-től 1 m-ig terjedt. A sírok nagy százaléka bolygatott, de csak kisebb részük rabolt, nagyobb részük a talajművelésnek esett áldozatul.

A temető mellékletekben gazdag, melléklet nélküli sírt nem találtunk. A síradományok egy részét az edények jelentik, beltartalmuk vizsgálatára földmintákat gyűjtöttünk. Szinte mindegyik halotton, illetve a hamvak mellett vagy között kerültek elő vas- és bronzékszere-

rek (kar-, láb-, nyakperecek, láncok, gyűrűk, hajtűk, fibulák). Egy-egy esetben nemesfém-ékszer is előfordult: egy kifosztott sírban arany huzalgyűrűt, egy másik temetkezésben kisméretű ezüstkarikát találtunk. Meg kell említenünk két fekete, valószínűleg szapropelitből készült karperecet is. Használati tárgyat jóval ritkábban helyeztek a halottak mellé: egy esetben vasollót és gombos végű borotvát, egy másikban orsógombot. Előkerült tűzcsiholó szerszám is. Több bolygatott sírban megtaláltuk a fegyverzet egyes darabjainak töredékeit: pajzskeretelő vasakat, kardhüvely vas alkatrészét, kard(?)töredékeket. A 198. sz. csontvázas sír férfi halottját derekáról csüngő vaskardjával, lándzsájával, valamint pajzsával együtt temették el. Említésre méltónak tartjuk, hogy viszonylag sok textilmaradványt dokumentálhatunk a fémtárgyak felületén. Egy ténylegesen fennmaradt foszlány, több, fémsóktól átítatott töredék, továbbá a negatív lenyomatok jelentik ezeket az emlékeket.

A késő bronzkori urnamezős kultúrának két, egymástól kb. 16 m távolságra eső urnasírt találtunk meg, feltételezzük, hogy ÉÉK-i irányban további sírok rejlenek. Mindkét sír eléggé magasan helyezkedett el, ezért sérültek; a hamvakat mindkét esetben kihajló peremű, nyomott hasrészű mély tálban helyezték el, az épebben megmaradt, vállrészén ferdén árkolt urnát több más edény, kisebb fazekak, csuprok összeálló töredékei borították, valamint egy kis csésze feküdt mellette. Ezek alapján a sírokat a kultúra korai periódusára datálhatjuk.

A bronzkor korai periódusát egyrészt a kispostagi kultúra klasszikus fázisára tehető, kb. 10 200 m² területet magába foglaló ovális körárok képviseli, melynek funkciója bizonytalan. Szélessége 1–4 m közötti, mélysége 0,2–1 m, ami az É-i és ÉK-i része felé növekszik. É-i és K-i oldalán egy-egy nagyjából 2 m széles átjárót fedeztünk fel. Óriási mennyiségű leletanyag került elő belőle, elsősorban a viszonylag egységes felső, sötétebb barna feltöltődésből, ami valószínűleg az árok funkciójának szándékos megszüntetésével függ össze. Legnagyobb számban kerámiatöredék, köztük rengeteg díszített, illetve néhány miniatűr edény, állatcsont, pattintott kő, órlőkövek, fenőkő, orsógomb, agyagkanál származott belőle. Az árokban kb. 0,6 m mélységben húzódo, kagylókból és csigákból álló sávot figyeltünk meg.

Ugyanennek az időszaknak egy korábbi szakaszát jelentik a Somogyvár-Vinkovci kultúra objektumai, melyek nagy része agyagkitermelő illetve hulladékgödör, viszonylag jó kerámiaanyaggal és egy bronz karpereccel. Ami azonban igazán jelentőssé teszi ennek a kultúrának a jelentkezését, az egy gödörház, mely D–É tájolású, bejárata feltehetően a déli rövidebb oldalon volt, cölöphely nyomát csak itt fedeztük fel, az épületen kívül. A lakógödörben három díszített kerámiatöredéket találtunk. Egy kis kihajló peremű korsót, a perem alól induló és a vállra támaszkodó füllel, a vállon beszürkált díszítéssel; egy bikónikus testű nagyobb urna alakú edény darabját, bordázott füllel, felső részén körben bearcolt halszálla motívummal, melyben helyenként még

látszik a mészbeté; valamint egy teljesen ép, belső díszes, talpas tálat, melynek díszítését ugyancsak mészbetéttel kitöltött, háromszögeket mintázó alakzatok adják, illetve egy kis részén még némi vörös festés nyoma is látszik, talpa pedig négy kis lábban végződik.

A rézkort a Balaton-Lasinja kultúra agyagkitermelő- és hulladékgödrei jelzik eszörtan a teljes feltárási területen, viszonylag gazdag kerámiaanyaggal.

A neolitikum időszakából a keleti szelvényben a DVK két gödrét tártuk fel, közülük a nagyobb abból a szempontból érdekes, hogy DK-i szélénél több, a klasszikus periódusba sorolható, összeállítható kerámia között egy órlőkő feküdt, rajta nagyméretű okkertömbbel. A nyugati szelvényben, annak megnyitása előtt jelentős mennyiségű kerámiatöredéket és egy henger alakú idol töredékét találtuk a nyelés során. Az itt feltárt sekély gödrökből viszonylag sok kerámia, kovapenge, csonteszköz és órlőkőtöredék került elő. Az egyik mélyebb tárolóveremben ép miniatűr edényre is bukkantunk.

Több gödör esetében leletanyag hiányában nem volt meghatározható koruk, ezek elsősorban az É-i területen jelentkeztek. Ugyanezt mondhatjuk el arról a két melléklet nélküli csontvázas sírről is, melyek a középső-északi részen helyezkedtek el. Az egyik hátán fekvő, a másik a jobb oldalára zsugorított helyzetű; utóbbit a rítus alapján esetleg a rézkorra tehetjük.

PÁSZTÓKAI-SZEŐKE JUDIT – POLGÁR PÉTER –
NÉMETH PÉTER GERGELY

291. Orosháza, Bónum, Faluhely (Békés megye) Sza, A, Á

2004. május–november között leletmentő ásatásokat folytattunk az Orosházát elkerülő út nyomvonalán. A főútvonali részen 318 telepobjektumot és 6 sírt tártunk föl, mintegy 25 000 m²-en. A telepobjektumok mindegyike (egy újkori favázis kút kivételével) Árpád-kori volt, míg a temetkezések közül 1 a szarmata, 2 pedig a korai avar korba volt sorolható. A többi váz Árpád-kori betöltésű árokban helyezkedett el, távol a falu templomától, kb. 5–600 m-re.

Az Árpád-kori objektumok mintegy 1/3-a volt ház, melyek a laposabb területeken is ugyanolyan intenzitással fordultak elő. Ez annál is inkább érdekes, mivel a falu szélét sikerült átvágnunk az út nyomvonalával. A házak kemencéi igen változatosak. A homok altalaj beomlása ellen több helyütt sárga agyaggal kitapasztva, szögletes konstrukcióval jelentek meg, de találtunk téglalából boltívesre épített kemencéket is. Az árok kerítő- és vízelvezető funkcióban egyaránt előkerültek. A gödrök száma valamivel kevesebb volt.

Az előkerült leletanyagban gazdag a fémanyag (sarkantyúk, kengyelek, kis- és hosszú kaszák, mérlegserpenyők stb.); változatos a kerámiaanyag (korai polírozott palackoktól a fehér kerámiáig, gazdag tipológiai megjelenéssel) és nagy mennyiségű az állatcsont.

RÓZSA ZOLTÁN